

Tegenaria parietina (FOURCROY, 1785)
– błędnie wymieniany z Polski gatunek pająka

Tegenaria parietina (FOURCROY, 1785) – an erroneous spider species listed in Poland

ROBERT ROZWAŁKA

Zakład Zoologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin
e-mail: rozwalk@biotop.umcs.lublin.pl

Wstęp

Tegenaria parietina (FOUR.) występuje w krajach Basenu Morza Śródziemnego oraz w Centralnej Azji (PLATNICK 2005). Zamieszkuje rumowiska kamienne, szczeliny skalne, jaskinie w biotopach naturalnych oraz ruiny, piwnice lub zabudowania w środowiskach synantropijnych (NENTWIG i in. 2003, OXFORD, MERRET 2000). Została także zawleczona do Argentyny i Urugwaju w Ameryce Południowej (PLATNICK 2005). W europejskiej części zasięgu, poza krajami śródziemnomorskimi, nieliczne, wyłącznie synantropijne stanowiska, wymieniane są z krajów Benelksu (BLICK i in. 2004), południowo-zachodnich Niemiec (KREUELS, PLATEN 1999) oraz Wielkiej Brytanii (OXFORD, MERRET 2000). *T. parietina* wymieniana była wprawdzie z Słowacji (GAJDOŚ i in. 1999), ale wobec braku tego gatunku w Czechach (BUCHAR, RŮŽIČKA 2002), na Węgrzech (SAMU, SZINETAR 1999) oraz wymagających potwierdzenia danych z Austrii (BLICK i in. 2004), jego występowanie w tym kraju wydaje się problematyczne. Najbliższe granic Polski, pewne stanowiska wymieniane były z Nadrenii-Westfalii (KREUELS, PLATEN 1999). Pomimo takiego rozmieszczenia, obecność *T. parietina* w Polsce, nie była dotychczas kwestionowana (PRÓSZYŃSKI, STARĘGA 1971, STARĘGA 1983, 2004).

Przegląd piśmiennictwa

Pierwszą chronologicznie informację o występowaniu tego gatunku na terenie kraju podał TACZANOWSKI (1866). Omawiając pająki zebrane w Warszawie i okolicach wymienił gatunek określany jako „*Tegenaria domestica* WALCK.” Użyty przez TACZANOWSKIEGO (1866) synonim był stosowany do *Tegenaria parietina* (PLATNICK 2005). Z tego zapewne powodu PETRUSEWICZ (1937) oraz PRÓSZYŃSKI i STARĘGA (1971), przyjęli, że TACZANOWSKI (1866) dysponował właśnie tym gatunkiem.

Dodatkowo za taką interpretacją synonimu „*T. domestica* WALCK.” (PETRUSEWICZ 1937, PRÓSZYŃSKI, STARĘGA 1971) przemawiał fakt, że TACZANOWSKI (1866), wymieniał także prawdziwą *T. domestica* (CL.), dla której używał synonimu *T. civilis* KOCH. Analiza listy gatunków z rodzaju *Tegenaria* LATR, z pracy TACZANOWSKIEGO (1866), wykazuje jednak między innymi brak *Tegenaria atrica* C.L. KOCH czy *T. ferruginea* (PANZER). Zwłaszcza ten ostatni gatunek z racji dużego podobieństwa morfologicznego mógł być źródłem pomyłki TACZANOWSKIEGO (1866). Na możliwość błędnego oznaczenia TACZANOWSKIEGO (1866), wskazują również wyniki kompleksowego opracowania pajaków aglomeracji warszawskiej (KRZYŻANOWSKA i in. 1981). Zamieszczone w tej publikacji rezultaty intensywnych badań faunistycznych, przeprowadzonych w drugiej połowie lat 70 -tych ubiegłego wieku, nie potwierdziły występowania *T. parietina* w Warszawie. Brak aktualnych potwierdzeń (KRZYŻANOWSKA i in. 1981) w połączeniu z nieobecnością pospolitych gatunków synantropijnych wskazuje, że TACZANOWSKI (1866) najprawdopodobniej popełnił pomyłkę w determinacji lub użył nazwy „*T. domestica* WALCK.”, w innym sensie, niż się to powszechnie przyjmuje (PLATNICK 2005).

Drugą informację o występowaniu *Tegenaria parietina* na terenach obecnej Polski zamieścił NOWICKI (1867). Omawiając pająki zebrane w Tatrach wymieniał z rodzaju *Tegenaria* LATR. jedynie „*Tegenaria domestica* WALCK.”. Podobnie jak w przypadku danych TACZANOWSKIEGO (1866), użyty synonim mogłby oznaczać *T. parietina*. Warto jednak zwrócić uwagę na skład gatunków współwystępujących, obejmujący najpospolitsze synantropy - *Steatoda bipunctata* (L.), *S. castanea* (CL.), *Neriemontana montana* (CL.) (NOWICKI 1867). Obecność tylko jednego gatunku z rodzaju *Tegenaria* w sąsiedztwie typowych gatunków antropofilnych wskazuje, że w tym wypadku NOWICKI (1867) niemal na pewno dysponował, jakimś pospolitym gatunkiem synantropijnym. KULCZYŃSKI (1881) ustalił, że synonim użyty przez NOWICKIEGO (1867) odnosił się do *T. ferruginea* (PANZ.). Pomimo tej pracy (KULCZYŃSKI 1881), późniejsze opracowania katalogowe (PETRUSEWICZ 1837, PRÓSZYŃSKI, STARĘGA 1971), traktowały dane NOWICKIEGO (1867) jako odnoszące się do *T. parietina*.

Kolejną publikacją, która podawała obecność *T. parietina* z terenu Polski, była praca JESCHKE’go (1938). Omawiając materiał zebrany na Ślęży, z rodzaju *Tegenaria*, wymieniał dwa gatunki: *T. ferruginea* i *T. parietina* (JESCHKE 1938). Obecności *T. parietina* w masywie Ślęży nie potwierdziły dokładne badania CZAJKI (1966 a, b). Prawdopodobnie więc wydaje się, że JESCHKE (1938) mógł w tym wypadku błędnie oznaczyć jako *T. parietina*, inny gatunek z tego rodzaju. Być może JESCHKE (1938) pomylił *T. parietina* z *T. silvestris* L. KOCH. Ten ostatni gatunek został stwierdzony na Ślęży w rumowiskach kamiennych przez CZAJKĘ (1966a). Możliwość pomyłki w determinacji, jest tym bardziej prawdopodobna, jeśli uwzględnimy fakt, że w obrębie rodzaju *Tegenaria* istnieje dość duża zmienność cech morfometrycznych oraz znaczne podobieństwo, zwłaszcza pomiędzy samicami różnych gatunków (NENTWIG i in. 2003).

Ostatnią publikacją informującą o występowaniu *Tegenaria parietina*, była praca DZIABASZEWSKIEGO (1965). Według tego opracowania *T. parietina* była najpospolitszym, spośród czterech gatunków z rodzaju *Tegenaria* (*T. agrestis* WALCK., *T. atrica* C.L. KOCH, *T. domestica* (CL.)), wykazanych na Wolinie (DZIABASZEWSKI 1965). Ponadto *T. parietina* miała charakteryzować się najszerszym spektrum występowania, które obejmowało zarówno środowiska synantropijne jak i biotopy naturalne: dziuple, wykroty, ścianki przydrożnych skarp, itp. (DZIABASZEWSKI 1965). Analizując

przytoczoną listę gatunków i zestawiając je z danymi siedliskowymi zwraca uwagę nieobecność pospolitej hemisynantropijnej – *Tegenaria ferruginea*. To właśnie ten gatunek zamieszkuje często dziuple, wykroty, oraz środowiska synantropijne (NENTWIG i in. 2003, PRÓSZYŃSKI, STAREGA 1971, ROZWAŁKA 2004). Jeżeli jeszcze uwzględnimy, że *Tegenaria ferruginea* i *T. parietina* osiągają znaczne rozmiary oraz mają zbliżoną budowę aparatów kopulacyjnych (NENTWIG i in. 2003), oczywistym stanie się, że DZIABASZEWSKI (1965) pomylił te dwa gatunki.

Podsumowanie

Przedstawiony powyżej krytyczny przegląd publikacji o występowaniu *T. parietina* w Polsce wykazał, że wszystkie dotychczasowe informacje opierały się na błędnej interpretacji starych synonimów (NOWICKI 1867, TACZANOWSKI 1866), lub na pomyłkach w oznaczeniu (DZIABASZEWSKI 1965, JESCHKE 1938). Obecności tego gatunku nie potwierdziły także dokładne badania przeprowadzone w miejscach wcześniej wymienianych w literaturze (CZAJKA 1966 a, b, KRZYŻANOWSKA i in. 1981). Przytoczone argumenty, w połączeniu z ogólnym rozmieszczeniem *Tegenaria parietina* w Europie, wskazują, że ten pająk w Polsce nie występuje i należy go skreślić z listy krajowych gatunków.

Summary

In the paper a critical review of publications has been done informing about the appearance of *Tegenaria parietina* (FOURCROY, 1785) in Poland. The results of this analysis indicate that all former information in which this species appeared were the result of erroneous determination or wrong synonymisation of old data. The negative biographical analysis, lack of support in newer publications connected with general dispersal *T. parietina* in Europe, indicate that this species should be taken off the spider list of Poland.

Piśmiennictwo

- BLICK T., BOSMANS R., BUCAR J., GAJDOŚ P., HÄNGGI A., VAN HELSDINGEN P., RŮŽIČKA V., STAREGA W., THALER K. 2004. Checkliste der Spinnen Mitteleuropas. Checklist of the spiders of Central Europe. (Arachnida: Araneae). Version 1. Dezember 2004: <http://www.arages.de/checklist.html>
- BUCAR J., RŮŽIČKA V. 2002. Catalogue of spiders of the Czech Republic. Peres, Praha, 351 pp.
- CZAJKA M. 1966a. Einige Angaben über die Spinnen (*Araneae*) von Ślęza Massiv. Pol. Pism. Ent., Wrocław, 36: 365-376.
- CZAJKA M. 1966b. Pająki (*Araneae*) Masywu Ślęzy. Acta Univ. Wratisl. Zool., Wrocław, 2: 71-124.
- DZIABASZEWSKI A. 1965. Pająki wyspy Wolin ze szczególnym uwzględnieniem Wolińskiego Parku Narodowego. I. Pr. Kom. Biol. Pozn. TPN, Poznań, 31: 98 pp.
- GAJDOŚ P., SVATOŇ J., SLOBODA K. 1999. Katalóg pavúkov Slovenska. Catalogue of Slovakian Spiders. Ústav krajinej ekológie SAV, Bratislava, 339 pp.
- JESCHKE K. 1938. Die Abhängigkeit der Tierwelt vom Boden nach Beobachtungen im schlesischen Hügellande, Inaug. Diss. Univ. Breslau, Breslau, 1-77.

- KREUELS M., PLATEN R. 1999. Rote Liste der gefährdeten Webspinnen (Arachnida: Araneae) in Nordrhein-Westfalen mit Checkliste und Angaben zur Ökologie der Arten.- LÖBF-Schriftenreihe, 17: 449-504.
- KRZYŻANOWSKA E., DZIABASZEWSKI A., JACKOWSKA B., STARĘGA W. 1981. Spiders (*Arachnoidea, Aranei*) of Warsaw and Mazovia. *Memoriabilia zool.*, Warszawa, 34: 87-110.
- KULCZYŃSKI W. 1881. Wykaz pajaków z Tatr, Babięj Góry, i Karpat szlązkich z uwzględnieniem pionowego rozszedlenia pajaków żyjących w Galicyi zachodniej. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, Kraków, 15: 248-322.
- NENTWIG W., HÄNGGI A., KROPP C, BLICK T. 2003. Spinnen Mitteleuropas/Central European Spiders. An internet identification key. Version 8.12.2003: <http://www.araneae.unibe.ch>
- NOWICKI M. 1867. Zapiski z fauny tatrzańskiej. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, Kraków, 1: 197-206.
- OXFORD G., MERRET P. 2000. *Tegenaria ferruginea* (PANZER) in Britain, and differences from *Tegenaria parietina* (FOURCROY) (Araneae: Agelenidae). *Bull. Br. arachnol. Soc.*, Dorchester, 11: 331-334.
- PETRUSEWICZ K. 1937. Katalog der echten Spinnen (*Araneae*) Polens. *Festschr. E. Strand*, 3, Riga, 140-216.
- PLATNICK N. I. 2005. The World Spider Catalog, Version 6.0. American Museum of Natural History, online at <http://research.amnh.org/entomology/spiders/catalog/index.html>
- PRÓSZYŃSKI J., STARĘGA W. 1971. Pająki-*Aranei*. Katalog fauny Polski, 33: 382 pp.
- ROZWAŁKA R 2004. Materiały do znajomości pajaków (*Araneae*) Rostocza. *Nowy Pam. Fizjogr.*, Warszawa, 3 (1-2): 101-116.
- SAMU F. & SZINETAR C. 1999. Bibliographic checklist of the Hungarian spider fauna. *Bull. Br. arachnol. Soc.*, Dorchester, 11: 161-184.
- STARĘGA W. 1983. Wykaz krytyczny pajaków (*Aranei*) Polski. *Fragm. faun.*, Warszawa, 27: 149-268.
- STARĘGA W. 2004. Check-list of Polish spiders (Araneae, except Salticidae): <http://www.arachnologia.edu.pl/wykazpaj.html>
- TACZANOWSKI W. 1866. Spis pajaków zebranych w okolicach Warszawy w ciągu roku 1865. *Wyk. Szk. Gł. Warsz.*, Warszawa, 5: 1-14.
- Tegenaria parietina* (FOURCROY, 1785) – an erroneous spider species listed in Poland.

Wpłynęło: Październik 2006